

SISTEMUL ELECTORAL DIN ROMÂNIA ÎN PERIOADA REGIMULUI COMUNIST

Drd. Mihaela MELINTE*

Romanian Electoral System during the Communist Regime

Abstract: This paper is an attempt to analyse the Romanian electoral system and the elections during the communist regime, through a comparative approach, focusing on the existing legal settlement (also declared as democratic), and on the real, concrete ways, in which the elections of that time got on their way, being just a simulation of what we normally call “elections” in a democratic system. When analyzing the stipulations of 1946, 1952 and 1974 electoral laws we discover a series of extremely important elements in order to a better understanding of the electoral process during that period; these stipulations refer not only to the people who had the right to elect and to be elected, but also to the electoral colleges and the number of the deputies and local counselors who were elected in every electoral college.

Key words: communism, electoral laws, colleges, elections

Introducere

Istoria guvernământului reprezentativ elucidează o serie de observații importante privind rolul și semnificația alegerilor. După cum remarca și Bernard Manin¹, ideea de reprezentare nu a fost asociată întotdeauna cu pledoaria pentru democrație, după cum democrația (cel puțin din perspectiva teoriilor clasice) mult timp a ignorat total legitimitatea oferită de actul de a alege. Votul nu reprezintă întotdeauna un semn al alegerii, deși cuvântul *alegeri* este utilizat atât pentru a desemna competițiile electorale democratice, cât și pentru a indica o formă coruptă a acțiunii de a vota, întâlnită în statele nedemocratice. În cazul acestora din urmă, alegerile reprezintă mai curând o modalitate de consacrare rituală a puterii, care le amintește cetățenilor datoria de a accepta necondiționat deciziile regimului și uneori un mijloc de a-i identifica pe adversarii acestuia (cum ar fi cei care nu se prezintă la vot sau cei care, deși nu sunt protestatari activi, nu dau dovadă de entuziasm în tot acest proces).

Dacă într-un regim democratic votul și participarea electorală extinsă garantează trecerea pașnică de la o guvernare la alta și legitimează transformările prin care trece regimul, în statele nedemocratice el este utilizat pentru a asigura stabilitatea, intangibilitatea regimului. În aceste condiții, întrebarea care apare în mod automat este dacă studiul sistemelor electorale are vreo semnificație în

* Asist.univ.drd., Facultatea de Istorie și Științe Politice, Universitatea „Ovidius” Constanța.

¹ Bernard Manin, „Volonté générale ou délibération? Esquisse d’une théorie générale de la délibération politique”, în *Le Débat*, Paris, no. 33, 1985, pp. 72-93.

cazul în care nu ne referim la democrații. Aceasta deoarece sistemele electorale sunt cele prin intermediul cărora se realizează o alegere, iar în ceea ce privește regimurile nedemocratice, utilizarea lor pur formală face lipsită de orice importanță analiza lor. În acest sens, studiul sistemelor electorale într-un regim nedemocratic are teme doar atunci când se dorește a se identifica măsura în care acestea sunt susceptibile de a deschide breșe pentru participarea politică autentică, sau, din contră, îndepărtează această posibilitate. Am putea spune, în acest caz, că, prin raportare la toriile democrației, din punct de vedere funcțional statele nedemocratice nu posedă sisteme electorale autentice.

Lucrarea de față încearcă să abordeze problematica sistemului electoral românesc și a alegerilor din timpul regimului comunist, prin intermediul unei prezentări comparative, pe de o parte a reglementărilor legale (și declarat democratice) existente și, pe de altă parte, a modalităților reale, concrete, în care s-au desfășurat procesele electorale din această perioadă, ele fiind doar o simulare a ceea ce denumim în mod normal „alegeri” într-un regim democratic.

Sistemul electoral al României în anul 1946

După înlăturarea regimului antonescian, la 23 august 1944, de către regele Mihai I, cu sprijinul forțelor democratice din opoziție, a fost repusă în vigoare Constituția din 1923, iar puterea legislativă era exercitată de către rege, la propunerile Consiliului de Miniștri. Doi ani mai târziu, prin Decretul emis la 13 iulie 1946 de guvernul procomunist condus de Petru Groza, se prevedea desființarea Senatului, Reprezentanța Națională urmând să aibă o singură cameră, Adunarea Deputaților². Astfel, după opt decenii de existență, parlamentul bicameral era desființat, deoarece comuniștii considerau Senatul un obstacol în calea instaurării dominației lor politice.

Tot la data de 13 iulie 1946 este votată și *Legea nr. 560 privitoare la alegerile pentru Adunarea Deputaților*, promulgată prin Decretul nr. 2219 din aceeași zi și conform acesteia, mandatul deputaților Marii Adunări Naționale era de 4 ani, iar pentru această funcție erau eligibili cetățenii români în vârstă de cel puțin 25 de ani împliniți, care aveau domiciliul în România³. Erau, de asemenea, eligibili funcționarii publici, cu excepția militarilor activi (care puteau fi aleși doar dacă îndeplineau funcția de ministru sau subsecretar de Stat) și a membrilor Corpului Judecătoresc⁴. Aveau dreptul să voteze cetățenii români în vârstă de cel puțin 21 de ani împliniți⁵; Femeile aveau drept de vot și puteau fi alese în aceleași condiții ca și bărbații⁶. Persoanele care dobândiseră cetățenia română prin naturalizare nu

² Ioan Scurtu, Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ion Mamina, *Enciclopedia de istorie a României*, ediția a treia, Editura Meronia, București, 2002, p. 58.

³ *Legea nr. 560/1946 privitoare la alegerile pentru Adunarea Deputaților*, publicată în „Monitorul Oficial”, nr. 161 din 15 iulie 1946, art. 2.

⁴ *Ibidem*, art. 4.

⁵ *Ibidem*, art. 1.

⁶ *Ibidem*, art. 3.

aveau drept de vot și nu erau eligibile pentru Adunarea Deputaților decât după 6 ani de la data naturalizării⁷.

Conform prevederilor legale, alegerea se făcea în circumscripții electorale, prin vot universal, direct și secret, tipul de sistem electoral fiind acela al reprezentării proporționale pe liste⁸. Listele trebuiau să cuprindă un număr de candidați egal cu cel al deputaților care urmau a fi aleși în circumscripția respectivă și puteau fi depuse până cel târziu cu 20 de zile înainte de data alegerilor. Propunerea pentru componența listelor trebuia să vină de la un număr de cel puțin 20 de alegători din circumscripția electorală respectivă și trebuia să fie însoțită de o declarație de acceptare din partea candidaților propuși.

Fiecare județ constituia o circumscripție electorală, iar municipiul București și județul Ilfov reprezentau circumscripții diferite. În ceea ce privește numărul deputaților aleși în fiecare circumscripție, acesta era calculat în funcție de populația fiecărui județ în parte. În acest sens, se alegea un deputat pentru fiecare 40.000 de locuitori. Dacă într-o circumscripție restul de locuitori depășea 20.000, se dădea dreptul pentru încă un mandat; fracțiunile mai mici se neglija⁹. Cetățenii cu drept de vot erau înscrși în registrul electoral al comunei unde domiciliau, iar cei domiciliați în străinătate puteau cere înscrierea în registrul electoral al Municipiului București¹⁰. După definitivarea registrelor electorale, legea prevedea eliberarea de certificate de alegător, care cuprindeau datele necesare identificării alegătorului și circumscripției electorale în care acesta avea drept de vot, precum și numărul sub care era înscris în registrul electoral.

Foarte interesant este modul în care fiecare formațiune politică își dobânda sigla. În conformitate cu articolul 25 al legii electorale din 1946, Comisia electorală centrală era cea care trebuia să întocmească, din oficiu, un tabel cu mai multe însemne electorale, dintre care fiecare partid trebuie să-și aleagă unul¹¹. Dacă două sau mai multe partide optau pentru același însemn electoral, acesta din urmă revenea partidului care a făcut primul cererea în acest sens. După atribuire, aceste însemne deveneau proprietatea definitivă și permanentă a respectivei grupări politice și nu mai puteau fi eliminate din tabelul însemnelor electorale.

De asemenea, un element deosebit de important care apare menționat la articolul 34 al legii face referire la faptul că alegerile se pot desfășura chiar dacă într-o circumscripție nu s-a depus decât o singură listă de candidați. Cu alte cuvinte, alegerile puteau avea loc și în absența minimei dovezi de pluripartidism sau pluralism al opțiunilor.

În ceea ce privește repartizarea mandatelor pentru deputați, aceasta se făcea pentru fiecare circumscripție electorală, prin binecunoscuta metodă

⁷ *Ibidem*, art. 5.

⁸ *Ibidem*, art. 9, art. 27.

⁹ *Ibidem*, art. 10.

¹⁰ *Ibidem*, art. 11.

¹¹ *Ibidem*, art. 25.

d'Hondt¹². În cadrul acesteia, seria divizorilor este suita numerelor întregi: 1, 2, 3, 4... Numărul de voturi obținute de fiecare listă este împărțit succesiv la seria de divizori. În cadrul fiecărei circumscripții se fac atâtea împărțiri câte mandate sunt de repartizat, iar cel mai mic dintre cături reprezintă coeficientul electoral. Locurile sunt atribuite listelor în ordinea numerelor celor mai mari obținute după această operațiune, în sensul că fiecare listă va primi atâtea mandate de câte ori coeficientul electoral este cuprins în numărul voturilor obținute¹³. Conform legii electorale din România, atribuirea mandatelor începea cu lista care a obținut cele mai multe voturi și continua până la repartizarea completă a mandatelor¹⁴; nu exista, așadar, prag electoral. În situația în care într-o circumscripție electorală era ales un singur deputat, mandatul se atribuia listei care a obținut majoritatea relativă¹⁵, iar în caz de paritate între două sau mai multe liste, atribuirea mandatului de făcea prin tragere la sorți¹⁶. Camera Deputaților nou formată trebuia să valideze rezultatul alegerilor și să judece eventualele contestații care se ridicau în această privință, însă numai cu două treimi din voturile deputaților prezenți, iar deputații nu puteau lua parte la validarea propriei lor alegeri¹⁷. Numărul deputaților aleși în fiecare circumscripție electorală era prezentat în anexa Legii electorale, conform tabelului de mai jos¹⁸:

| Nr. crt. | Județul | Numărul deputaților |
|----------|-----------|---------------------|
| 1 | Alba | 6 |
| 2 | Arad | 12 |
| 3 | Argeș | 67 |
| 4 | Bacău | 8 |
| 5 | Baia | 5 |
| 6 | Bihor | 13 |
| 7 | Botoșani | 6 |
| 8 | Brașov | 5 |
| 9 | Brăila | 7 |
| 10 | Buzău | 9 |
| 11 | Caraș | 5 |
| 12 | Câmpulung | 3 |
| 13 | Ciuc | 4 |

¹² Elaborată de juristul și matematicianul belgian Victor d'Hondt și utilizată din 1899, este o specie a metodei celei mai puternice medii.

¹³ Pierre Martin, *Sistemele electorale și modurile de scrutin*, Editura Regia Autonomă „Monitorul Oficial”, București, 1999, pp. 80-82.

¹⁴ *Legea nr. 560/1946*, art. 56.

¹⁵ Adică cel mai mare procent de voturi, indiferent cât ar fi fost acesta.

¹⁶ *Legea nr. 560/1946*, art. 56. Numărul deputaților aleși în fiecare circumscripție electorală era prezentat în anexa Legii electorale.

¹⁷ *Ibidem*, art. 58.

¹⁸ *Ibidem*, art. 72.

| | | |
|----|----------------------|----|
| 14 | Cluj | 8 |
| 15 | Constanța | 8 |
| 16 | Covurlui | 6 |
| 17 | Dâmbovița | 9 |
| 18 | Dolj | 13 |
| 19 | Dorohoi | 5 |
| 20 | Făgăraș | 3 |
| 21 | Falciu | 3 |
| 22 | Gorj | 6 |
| 23 | Hunedoara | 8 |
| 24 | Ialomița | 9 |
| 25 | Iași | 9 |
| 26 | Municipiul București | 30 |
| 27 | Județul Ilfov | 10 |
| 28 | Maramureș | 4 |
| 29 | Mehedinți | 8 |
| 30 | Mureș | 7 |
| 31 | Muscel | 4 |
| 32 | Năsăud | 4 |
| 33 | Neamț | 6 |
| 34 | Odorhei | 3 |
| 35 | Olt | 5 |
| 36 | Prahova | 16 |
| 37 | Putna | 6 |
| 38 | Râmnicu - Sărat | 5 |
| 39 | Roman | 4 |
| 40 | Romanați | 8 |
| 41 | Satu-Mare | 7 |
| 42 | Sălaj | 9 |
| 43 | Severin | 7 |
| 44 | Sibiu | 5 |
| 45 | Someș | 5 |
| 46 | Suceava | 3 |
| 47 | Târnava - Mare | 4 |
| 48 | Târnava - Mică | 4 |
| 49 | Tecuci | 5 |
| 50 | Teleorman | 10 |
| 51 | Timiș - Torontal | 13 |

Alegerile pentru Camera Deputaților din 19 noiembrie 1946 au fost falsificate de către guvernul Petru Groza, pentru a permite „comuniștilor și

aliaților lor vremelnici să-și întărească poziția în viața politică a țării, să scoată în afara legii și să desființeze partidele democratice de opoziție, iar după abolirea monarhiei și proclamarea Republicii Populare Române la 30 decembrie 1947, să acapareze întreaga putere în stat¹⁹. Conform datelor oficiale, rezultatele obținute la alegerile din noiembrie 1946 au fost următoarele:

- Blocul Partidelor Democratice ar fi obținut 4.773.689 de voturi (69,81%) și 347 de mandate, dintre care 68 – Partidul Comunist Român, 81 – Partidul Social Democrat, 70 – Frontul Plugarilor, 75 – Partidul Național Liberal (Gheorghe Tătărescu), 20 – Partidul Național Țărănesc (Anton Alexandrescu), 26 – Partidul Național Popular, 8 – independenți;
- Partidul Național Țărănesc – 881.304 de voturi (12,88%) și 33 de mandate;
- Uniunea Populară Maghiară – 568.862 de voturi (8,32%) și 29 de mandate;
- Partidul Național Liberal – 259.068 de voturi (3,78%) și 3 mandate;
- Partidul Țărănesc Democrat (dr. N. Lupu) – 161.314 de voturi (2,36%) și 2 mandate²⁰.

Martie 1948 – noi alegeri generale

Principala schimbare care a urmat semnării de către rege a Actului de abdicare, la data de 30 decembrie 1948 și abrogării Constituției din 1923, a fost stabilirea șefului statului în forma unui organism colectiv, numit inițial „*Preșidium*”, al cărui președinte era C.I. Parhon²¹. Ulterior, va avea loc și o reconfigurare a Consiliului de Miniștri, al cărui președinte, Petru Groza, va avea sarcina de a forma un nou guvern.

Prin abrogarea Constituției, Adunarea Deputaților ar fi trebuit să fie considerată dizolvată, deoarece ea fusese aleasă și își desfășurase activitatea în baza acestei Constituții; după terminarea vacanței, aceasta își va relua însă activitatea, va vota și va adopta legi ca și cum Constituția încă ar fi fost în vigoare. În acest sens, ea va vota Legea nr. 9 din 22 ianuarie 1948, care modifica Legea nr. 560 din 15 iulie 1946 cu privire la alegerile pentru Adunarea Deputaților²². Noua lege cobora limita de vârstă pentru alegători, de la 21 la 20

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ I. Scurtu, I. Alexandrescu, I. Bulei, I. Mamina, *op. cit.*, p. 68.

²¹ Barbu B. Berceanu, *Istoria constituțională a României în context internațional (comentată juridic)*, Editura Rosetti, București, 2003, p. 456. Ceilalți membri ai acestui organism colectiv erau Mihail Sadoveanu, Ștefan Voitec, Gheorghe C. Stere și Ion Niculi.

²² Publicată în „Monitorul Oficial”, nr. 19 din 23 ianuarie 1948.

de ani (art.1) și prevedea eligibilitatea funcționarilor publici și a militarilor activi (art.4, alin.1)²³.

La data de 24 februarie 1948 se votează *Legea pentru dizolvarea Adunării Deputaților, reșterea convocării Marii Adunări Naționale*²⁴ și trecerea puterii legislative asupra guvernului și se fixează data alegerilor. Eleodor Foșeneanu remarcă faptul că prin adoptarea acestei legi aveau loc două încălcări grave ale unor principii de bază: „principiul separației puterilor în stat (prin trecerea puterii legislative asupra guvernului) și principiul general de drept public potrivit căruia o putere încredințată de popor nu poate fi transferată (*Delegata potestas non delegatur*)²⁵.

Conform prevederilor acestei legi, corpul electoral a fost convocat pentru data de 28 martie 1948, iar Marea Adunare Națională care urma a fi aleasă trebuia să elaboreze Constituția Republicii Populare Române, după care să exercite pentru toată durata legislaturii atribuțiile de adunare legislativă ordinară²⁶.

La alegerile care au avut loc pe 28 martie 1948 au participat următoarele formațiuni politice²⁷:

- Frontul Democrației Populare (format din Partidul Muncitoresc Român²⁸, Uniunea Populară Maghiară, Frontul Plugarilor și Partidul Național Popular), care a obținut 6.959.936 de voturi (93,2%) și 405 mandate;
- Partidul Național Liberal Petre Bejan, disidență desprinsă din grupul condus de Gheorghe Tătărescu, care a obținut 212.438 de voturi (2,8%) și 7 mandate;
- Partidul Țărănesc Democrat, condus de dr. Nicolae Lupu, care a obținut 50.532 de voturi (0,7%) și 2 mandate.

Majoritatea guvernamentală era, așadar, formată din 405 mandate, iar opoziția din 9 mandate. Acestea au fost ultimele alegeri, după instaurarea regimului comunist, la care au mai participat și forțele democratice. La scrutinurile care au urmat, comuniștii împreună cu organizațiile controlate de ei, constituite în Frontul Democrației Populare (până în 1968), Frontul Unității Socialiste (F.U.S., între 1968 și 1980) și Frontul Democrației și Unității Socialiste

²³ Pentru mai multe detalii, vezi Eleodor Foșeneanu, *Istoria constituțională a României 1859 – 1991*, ediția a II-a revăzută, Editura Humanitas, București, 1998, p. 116.

²⁴ *Ibidem*. Se schimbă, așadar, numele Adunării Deputaților anticipat, prin intermediul unei legi ordinare.

²⁵ E. Foșeneanu, *op. cit.*, p. 116.

²⁶ *Legea pentru dizolvarea Adunării Deputaților, reșterea convocării Marii Adunări Naționale și trecerea puterii legislative asupra guvernului*, publicată în „Monitorul Oficial”, nr. 46 din 24 februarie 1948, art. 3.

²⁷ E. Foșeneanu, *op. cit.*, pp. 116-117.

²⁸ Format prin fuziunea, la 23 februarie 1948, a Partidului Social-Democrat Român cu Partidul Comunist Român.

(F.D.U.S., între 1980 și 1989), vor organiza alegeri „mimate”, în care vor obține majoritatea mandatelor²⁹.

Marea Adunare Națională s-a întrunit pentru prima dată pe 6 aprilie 1948, iar după validarea mandatelor, pe 8 aprilie 1948, președintele Consiliului de Miniștri, Petru Groza, a propus un proiect de Constituție, care fusese publicat anterior în organul central al P.C.R.³⁰ Până la întrunirea acesteia³¹, puterea legislativă a fost exercitată de către Guvern sub rezerva ratificării. La 13 aprilie 1948, Constituția Republicii Populare Române era adoptată în unanimitate de cei 401 de deputați prezenți și promulgată prin Decretul nr. 729 din aceeași zi³².

Legea electorală din 1952

Adoptată ca urmare a modificării Constituției din 1948 prin Constituția Republicii Populare Române din 1952, aceasta modifică unele prevederi ale vechii legi electorale. Conform noii legi, vârsta minimă pentru ca o persoană să poată avea drept de vot nu mai este 21, ci 18 ani, iar vârsta minimă pentru ca un individ să poată fi ales deputat coboară de la 25 la 23 de ani³³. Numărul de locuitori pentru care se atribuie un mandat de deputat rămâne același, 40.000.

O noutate prezentă în legea electorală din 1952 se referă la posibilitatea oferită candidaților de a-și face publicitate electorală: „organizațiile oamenilor muncii, precum și toți oamenii muncii, cetățeni ai Republicii Populare Române, au dreptul nestânjenit de popularizare prin presă, adunări și alte mijloace, a candidaților propuși”³⁴.

Procedura tehnică de alegere este și ea diferită față de cea utilizată până atunci. Dacă la alegerile ținute conform legii 560/1946 fiecare alegător pune ștampila pe lista partidului pe care dorea să-l voteze, conform noii legi „alegătorul votează în cabina sau camera de votare, lăsând neatins pe buletinul de vot numele candidatului pe care îl votează și ștergând cu creionul numele candidaților pe care nu îi votează”³⁵. Putem observa de aici și o altă schimbare majoră: tipul de sistem electoral se schimbă, de la reprezentarea proporțională pe liste la un scrutin majoritar, în care fiecare alegător vota o singură persoană în circumscripția din care făcea parte. Era declarat deputat în Marea Adunare

²⁹ I. Scurtu *et. al.*, *op. cit.*, p. 68.

³⁰ „Scînteia”, nr. 1066 de luni, 8 martie 1948.

³¹ Adică în perioada așa-numitului „vid constituțional”, care a durat din 30 decembrie 1947 până în 13 aprilie 1948.

³² Această ordine constituțională hotărâtă în aprilie 1948 va dura până în decembrie 1989, timp în care a fost supusă unui număr de 24 de modificări, dintre care două totale, care au dat naștere Constituțiilor Republicii Socialiste Române din 1952 și 1965.

³³ *Legea nr. 9/1952 pentru alegerea deputaților în Marea Adunare Națională*, publicată în „Buletinul Oficial” al Marii Adunări Naționale a R.P.R., nr. 1 din 27 septembrie 1952, art. 2-3.

³⁴ *Ibidem*, art. 45.

³⁵ *Ibidem*, art. 71.

Națională deputatul care întrunea cel puțin jumătate plus unu din numărul total al voturilor valabil exprimate în circumscripția electorală respectivă. Dacă în aceeași circumscripție erau mai mulți candidați și niciunul nu întrunea majoritatea voturilor, se declara balotaj între primii doi candidați care au întrunit cel mai mare număr de voturi și se stabilea o dată pentru al doilea tur de scrutin, care trebuia să aibă loc într-un interval de două săptămâni de la data primelor alegeri³⁶. Dacă, din orice cauză, în timpul unui mandat, un loc de deputat se vacantează, în circumscripția electorală respectivă sunt fixate noi alegeri, care trebuie să aibă loc în cel mult două luni de la data declarării vacanței.

Un alt element de noutate adus de legea nr. 9/1952 se referă la prezența în textul legii a unui articol care stipulează faptul că alegerile dintr-o circumscripție sunt valabile dacă la urne s-au prezentat jumătate plus unu din numărul total al alegătorilor³⁷. În cazul în care acest procent nu este îndeplinit, comisia electorală stabilește repetarea alegerilor într-un interval de maxim două săptămâni de la data primelor alegeri.

Procedura de alegere a deputaților în sfaturile populare

La 26 septembrie 1953, Marea Adunare Națională adoptă *Decretul nr. 391*³⁸ privind alegerea deputaților în sfaturile populare, conform căruia alegerile se fac pe circumscripții electorale, în fiecare dintre acestea alegându-se câte un singur deputat. Pentru alegerea deputaților în sfaturile populare regionale, raionale, orașenești, ale raioanelor de oraș și ale comunelor, numărul circumscripțiilor electorale era reglementat în articolul 25 al legii, în funcție de mărimea populației³⁹:

1. Pentru alegerile în sfaturile populare regionale:

| Nr. crt. | Mărimea populației regiunii | Numărul de circumscripții |
|----------|---|---|
| 1 | Până la 600.000 de locuitori | O circumscripție la 7.000 de locuitori |
| 2 | Între 600.000 și 800.000 de locuitori | O circumscripție la 8.000 de locuitori |
| 3 | Între 800.000 și 1.000.000 de locuitori | O circumscripție la 9.000 de locuitori |
| 4 | Peste 1.000.000 de locuitori | O circumscripție la 10.000 de locuitori |

³⁶ *Ibidem*, art. 91-92.

³⁷ *Ibidem*, art. 89.

³⁸ *Decretul nr. 391/1953 privind alegerea deputaților în sfaturile populare*, publicat în „Buletinul Oficial” nr. 35 din 26 septembrie 1953. Acest decret abroga *Legea nr. 6 din 8 septembrie 1950 pentru alegerea deputaților în Sfaturile Populare*.

³⁹ Sursa: *Decretul nr. 391/1953*, art. 25.

2. Pentru alegerile în Sfatul Popular al Municipiului București, câte o circumscripție electorală la fiecare 3.000 de locuitori;
3. Pentru alegerile în Sfaturile Populare ale raioanelor municipiului București, câte o circumscripție electorală la fiecare 500 de locuitori, dar nu mai mult de 250 de circumscripții pentru fiecare raion;
4. Pentru alegerile în Sfaturile Populare orașenești:

| Nr. crt. | Mărimea populației orașului | Numărul de circumscripții |
|----------|--------------------------------------|--|
| 1 | Până la 10.000 de locuitori | 35 |
| 2 | Între 10.000 și 50.000 de locuitori | O circumscripție la 300 de locuitori, dar nu mai mult de 125 de circumscripții |
| 3 | Între 50.000 și 100.000 de locuitori | O circumscripție la 400 de locuitori, dar nu mai mult de 200 de circumscripții |
| 4 | Peste 100.000 de locuitori | O circumscripție la 500 de locuitori, dar nu mai mult de 250 de circumscripții |

5. Pentru alegerile în Sfaturile Populare raionale:

| Nr. crt. | Mărimea populației raionului | Numărul de circumscripții |
|----------|-------------------------------------|---|
| 1 | Până la 35.000 de locuitori | 35 |
| 2 | Între 35.000 și 80.000 de locuitori | O circumscripție la 1.000 de locuitori, dar nu mai mult de 50 de circumscripții |
| 3 | Peste 80.000 de locuitori | O circumscripție la 1.300 de locuitori, dar nu mai mult de 65 de circumscripții |

6. Pentru alegerile în Sfaturile Populare comunale:

| Nr. crt. | Mărimea populației comunei | Numărul de circumscripții |
|----------|-----------------------------------|---|
| 1 | Până la 1.000 de locuitori | 9 |
| 2 | Între 1.000 și 7.000 de locuitori | O circumscripție la 100 de locuitori, dar nu mai mult de 35 de circumscripții |
| 3 | Peste 7.000 de locuitori | O circumscripție la 200 de locuitori, dar nu mai mult de 45 de circumscripții |

Conform articolului 49 al Decretului, dreptul de a depune candidaturi pentru alegerea deputaților în Sfaturile Populare este asigurat „tuturor organizațiilor oamenilor muncii: sindicatelor, cooperativelor, organizațiilor Partidului Muncitoresc Român, organizațiilor de tineret și altor organizații de masă și asociații culturale”. Procedura de alegere, dar și cea de validare a rezultatelor și de organizare – atunci când era cazul – a unui al doilea tur de scrutin erau aceleași ca și în cazul alegerilor generale, reglementate prin legea nr. 9/1952.

În ceea ce privește membrii de partid, trebuie menționat faptul că, după cel de-al doilea Congres al Partidului Comunist, care a avut loc în decembrie 1955, s-a înregistrat o creștere continuă a numărului acestora. Într-un raport din anul 1960, Gheorghe Gheorghiu Dej afirma că în luna iunie a aceluși an erau 834.600 de membri ai partidului, dintre care 148.000 erau membri candidați, ceea ce însemna cu 40% mai mulți decât la Congresul precedent, din 1955⁴⁰. Așadar, cea mai mare creștere se înregistrase la candidați, care, în 1955, număraseră doar 56.583; această creștere era un indiciu al recrutării făcute de organizațiile de partid înaintea Congresului. Calitativ totuși, partidul avea destule lipsuri, dacă ne gândim numai la faptul că, în ceea ce privește compoziția socială, cu greu fusese atins procentajul de muncitori minim cerut de partid în rezoluțiile lui din 1952 și 1955, deoarece ei cu greu ajunseseră să reprezinte 51% din membrii partidului⁴¹.

Legea nr. 28 din 29 decembrie 1966 cu privire la alegerea deputaților în Marea Adunare Națională și în Consiliile Populare abrogă legile electorale anterioare și impune – ca principal element de noutate – creșterea duratei mandatului deputaților de la 4 la 5 ani (în conformitate cu articolul 45 al Constituției Republicii Socialiste România din 1965), dar și a numărului deputaților din Marea Adunare Națională, de la 414 la 465, păstrând tipul de sistem electoral majoritar, în care era ales un singur deputat în fiecare circumscripție electorală⁴².

Schimbări majore în legea electorală din 1974

Legea electorală a Republicii Socialiste România nr. 67 din 20 decembrie 1974 cuprinde o serie de modificări majore față de reglementarea de până atunci. Pornindu-se de la prevederile Constituției din 1965, în legea electorală din 1974 este prevăzut rolul care revine, în organizarea și desfășurarea alegerilor și depunerea candidaturilor, Frontului Unității Socialiste (F.U.S.), cel mai larg organism politic permanent, aflat sub conducerea Partidului Comunist Român. În acest sens, legea este foarte clară în ceea ce privește rolul major al F.U.S. în desfășurarea alegerilor: acesta organiza, sub conducerea Partidului Comunist

⁴⁰ Ghiță Ionescu, *Comunismul în România*, Editura Litera, București, 1994, p. 355.

⁴¹ *Ibidem*, p. 356.

⁴² *Legea nr. 28/1966 cu privire la alegerea deputaților în Marea Adunare Națională și în Consiliile Populare*, publicată în „Buletinul Oficial”, nr. 86 din 29 decembrie 1966, art. 5.

Român, participarea cetățenilor la desfășurarea alegerilor, campaniile electorale și propunea candidații de deputați pentru Marea Adunare Națională și consiliile populare. Așadar, dreptul de a depune candidaturi revenea numai F.U.S., și tot același organism este cel care, odată candidaturile rămase definitive, avea libertatea de a populariza „în adunări, prin presă, radio, televiziune sau alte mijloace de publicitate” candidații propuși⁴³.

Pentru fiecare circumscripție electorală se pot depune mai multe candidaturi, urmând a fi ales câte un singur deputat. Durata mandatului deputaților Marii Adunări Naționale, ai consiliilor populare județene și al municipiului București este neschimbată față de legea anterioară (rămânând de 5 ani), însă conform legii din 1974, deputații consiliilor populare municipale, ai consiliilor sectoarelor municipiului București, ale orașelor și comunelor se alegeau o dată la 2 ani și jumătate⁴⁴.

Legea nr. 67/1974 ținea cont de prevederile Constituției privind reducerea numărului deputaților Marii Adunări Naționale la 349, prevăzând determinarea numărului de circumscripții electorale conform acestei modificări. Totodată, se prevedea reducerea numărului de circumscripții electorale pentru consiliile populare, pentru eficientizarea activității acestora⁴⁵:

1. În județe:

| Nr. crt. | Mărimea populației județului | Numărul de circumscripții |
|----------|---------------------------------------|---------------------------|
| 1 | Până la 300.000 de locuitori | 71 – 91 |
| 2 | Între 300.001 și 500.000 de locuitori | 91 – 111 |
| 4 | Peste 500.000 de locuitori | 111 – 141 |

2. În municipiul București – 155 de circumscripții;

3. În sectoarele municipiului București – 45-55 de circumscripții;

4. În municipii:

| Nr. crt. | Mărimea populației municipiului | Numărul de circumscripții |
|----------|---------------------------------|---------------------------|
| 1 | Până la 30.000 de locuitori | 31 – 35 |
| 2 | Între 30.001 și 50.000 de | 35 – 41 |

⁴³ *Legea electorală a Republicii Socialiste România nr. 67/1974*, publicată în „Buletinul Oficial”, nr. 161 din 23 decembrie 1974, articolele 3, 43, 44, 58.

⁴⁴ *Ibidem*, art. 7-8. De asemenea, legea prevedea ca alegerile generale să aibă loc în una din zilele lucrătoare ale lunii martie a anului în care se încheie mandatul precedent. Tot atunci aveau loc și alegerile pentru consiliile municipale, orașenești și comunale al căror mandat începea odată cu cel al consiliilor județene. Alagerile pentru consiliile municipale, orașenești și comunale al căror mandat corespundea celei de-a doua părți a mandatului consiliilor județene aveau loc în termen de 3 luni de la expirarea mandatului precedent.

⁴⁵ *Ibidem*, art. 10.

| | locuitori | |
|---|---------------------------------------|---------|
| 3 | Între 50.001 și 80.000 de locuitori | 41 – 45 |
| 4 | Între 80.001 și 100.000 de locuitori | 45 – 51 |
| 5 | Între 100.001 și 150.000 de locuitori | 51 – 55 |
| 6 | Peste 150.000 de locuitori | 55 – 71 |

5. În orașe:

| Nr. crt. | Mărimea populației orașului | Numărul de circumscripții |
|----------|-------------------------------------|---------------------------|
| 1 | Până la 10.000 de locuitori | 15 – 19 |
| 2 | Între 10.001 și 20.000 de locuitori | 19 – 23 |
| 3 | Între 20.001 și 30.000 de locuitori | 23 – 27 |
| 4 | Peste 30.000 de locuitori | 27 – 31 |

6. În comune:

| Nr. crt. | Mărimea populației comunei | Numărul de circumscripții |
|----------|------------------------------------|---------------------------|
| 1 | Până la 2.000 de locuitori | 11 – 13 |
| 2 | Între 2.001 și 5.000 de locuitori | 13 – 15 |
| 3 | Între 5.001 și 10.000 de locuitori | 15 – 19 |
| 3 | Peste 10.000 de locuitori | 19 – 25 |

În ceea ce privește procedura de votare, completarea care apare față de legile electorale anterioare se referă la faptul că, în cazul în care alegătorul (care trebuia să taie de pe buletinul de vot numele celor pe care nu dorea să-i voteze și să-l lase neșters pe cel al candidatului preferat) lăsa neșterse numele tuturor candidaților înscrși pe buletinul de vot, votul său se considera „pentru” candidatul în favoarea căruia vota cel mai mare număr de alegători din circumscripția respectivă⁴⁶. Legea electorală din 1974 cuprinde un capitol neîntâlnit până la acel moment în legile electorale românești, referitor la revocarea deputaților în cazul în care nu-și îndeplinesc îndatoririle ce le revin, sau pierd încrederea alegătorilor, ca urmare a comiterii unor fapte „contrare eticii și echității socialiste”⁴⁷; dreptul de propune luarea acestei măsuri aparținea însă tot

⁴⁶ *Ibidem*, art. 71.

⁴⁷ *Ibidem*, Titlul III, art. 95-102.

numai F.U.S., care îl exercita fie din proprie inițiativă, fie la cererea membrilor organizațiilor care îl compuneau.

La 22 ianuarie 1980, Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România a elaborat *Decretul nr. 16 privind stabilirea normei de reprezentare pentru alegerea deputaților în Marea Adunare Națională*, document care avea un singur articol: „Norma de reprezentare pentru alegerile de deputați în Marea Adunare Națională, care vor avea loc în data de 9 martie 1980, este de un deputat la 60.000 de locuitori”⁴⁸. A doua zi, Consiliul de Stat a elaborat *Decretul nr. 20 privind stabilirea numărului circumscripțiilor electorale pentru alegerea deputaților în consiliile populare județene și al Municipiului București*, prin care se modifică numărul circumscripțiilor electorale pe județe⁴⁹:

| Nr. crt. | Județul | Numărul circumscripțiilor electorale |
|----------|-------------------|--------------------------------------|
| 1 | Alba | 103 |
| 2 | Arad | 115 |
| 3 | Argeș | 131 |
| 4 | Bacău | 131 |
| 5 | Bihor | 131 |
| 6 | Bistrița - Năsăud | 91 |
| 7 | Botoșani | 111 |
| 8 | Brașov | 125 |
| 9 | Brăila | 101 |
| 10 | Buzău | 115 |
| 11 | Caraș - Severin | 101 |
| 12 | Cluj | 139 |
| 13 | Constanța | 131 |
| 14 | Covasna | 85 |
| 15 | Dâmbovița | 115 |
| 16 | Dolj | 139 |
| 17 | Galați | 125 |
| 18 | Gorj | 99 |
| 19 | Harghita | 95 |
| 20 | Hunedoara | 119 |
| 21 | Ialomița | 101 |
| 22 | Iași | 139 |
| 23 | Ilfov | 141 |

⁴⁸ *Decretul Consiliului de Stat nr. 16/1980 privind stabilirea normei de reprezentare pentru alegerea deputaților în Marea Adunare Națională*, publicat în „Buletinul Oficial”, nr. 5 din 23 ianuarie 1980.

⁴⁹ *Decretul nr. 20/1980 privind stabilirea numărului circumscripțiilor electorale pentru alegerea deputaților în consiliile populare județene și al Municipiului București*, publicat în „Buletinul Oficial”, nr. 6 din 24 ianuarie 1980, anexa.

| | | |
|----|-------------------------|-----|
| 24 | Maramureș | 115 |
| 25 | Mehedinți | 93 |
| 26 | Mureș | 125 |
| 27 | Neamț | 119 |
| 28 | Olt | 119 |
| 29 | Prahova | 141 |
| 30 | Satu - Mare | 101 |
| 31 | Sălaj | 87 |
| 32 | Sibiu | 111 |
| 33 | Suceava | 131 |
| 34 | Teleorman | 117 |
| 35 | Timiș | 133 |
| 36 | Tulcea | 87 |
| 37 | Vaslui | 109 |
| 38 | Vâlcea | 103 |
| 39 | Vrancea | 99 |
| 40 | Municipiul București | 155 |

Concluzii

Dictatura comunistă, care în România a durat mai mult de patru decenii, a menținut un Parlament unicameral, căruia Constituțiile din 1948, 1952 și 1965 îi acordau puteri și atribuții extrem de extinse, considerându-l organul suprem al puterii în stat. Astfel, Marea Adunare Națională forma guvernul, vota bugetul, putea înființa sau desființa ministere, adopta decizii privind declararea războiului sau încheierea păcii. Același organism alegea și prezidiul Marii Adunări Naționale, precum și pe președintele Republicii Socialiste România, începând din 1974. În realitate însă, rolul Marii Adunări Naționale era unul pur formal, deoarece majoritatea actelor legislative erau atât elaborate, cât și aplicate de către Guvern, ca și organism superior executiv⁵⁰. Așadar, ca orice datură, regimul comunist nu și-a propus niciodată să creeze și să dezvolte în România un parlamentarism autentic, ci mai degrabă „să suprime spiritul lui democratic, reducându-l la o simplă ficțiune”⁵¹.

În doctrina oficială comunistă, principiul separării puterilor în stat era înlocuit cu așa-numitul principiu al colaborării puterilor în stat, care presupunea subordonarea, ridicată la rang de principiu constituțional, a tuturor puterilor

⁵⁰ *Ibidem*, p. 58.

⁵¹ *Ibidem*, p. 59.

statului față de forța conducătoare în stat, Partidul Comunist⁵². Mai mult, un mijloc foarte eficient al aservirii totale a individului față de putere a fost crearea sectorului socialist, înlocuirea proprietății private cu cea socialistă (conform art. 6 al Constituției din august 1965)⁵³, care făcea ca individul să fie total dependent de un singur patron, statul, fără nicio alternativă.

În acest context, singurele speranțe erau cele ale unei noi generații care va prelua conducerea și care va aspira către „libertate internă și responsabilitate”: „Atunci când o nouă generație va prelua conducerea, regimul din România va fi cu necesitate mai independent de Uniunea Sovietică și, în același timp, tocmai această generație va fi aceea care va aspira la mai multă libertate internă și responsabilitate. O astfel de combinație a emancipării în interior și în exterior ar putea produce urmări dintre cele mai importante”⁵⁴.

Odată cu revoluția din decembrie 1989, emanciparea s-a produs. Urmarea a fost desființarea tuturor structurilor statului comunist și deschiderea căii către un regim democratic și parlamentar. În acest sens, de maximă importanță este restabilirea pluralismului politic, condiție esențială pentru desfășurarea unei vieți parlamentare și democratice normale, prin adoptarea, pe 31 decembrie 1989, a *Decretului – lege nr. 8 privind înregistrarea și funcționarea partidelor politice și organizațiilor obștești din România*, publicat în „Monitorul Oficial” nr. 9 din aceeași zi. Odată cu această măsură, România a făcut primul pas pe drumul lung și anevoios al tranziției și consolidării democratice.

⁵² E. Focșeneanu, *op. cit.*, p. 135.

⁵³ *Ibidem*, p. 137.

⁵⁴ Gh. Ionescu, *op. cit.*, p. 388.